

ISSN 2146-4456

BELGİ DERGİSİ

Pamukkale Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi
Araştırma ve Uygulama Merkezi

Cilt/Volume 1 Sayı/Number 3 Kış/Winter 2012

ISSN 2146-4456

BELGİ DERGİSİ

Pamukkale Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi

Cilt/Volume 1 Sayı/Number 3 Kış/Winter 2012

ISSN 2146-4456

BELGİ

DERGİSİ

Pamukkale Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi

Cilt/Volume 1 Sayı/Number 3 Kış/Winter 2012

Sahibi/Owner

Merkez adına Müdür
Doç. Dr. Mithat AYDIN

Yazı işleri Müdürü/ Journal Administrator

Doç. Dr. Tahir KODAL

Editör/Editor

Doç. Dr. Süleyman İNAN

Editör Yardımcısı/Vice-Editor

Okt. Veysel ÇOLAKER

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Mithat AYDIN

Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU

Doç. Dr. Süleyman İNAN

Doç. Dr. Tahir KODAL

Yrd. Doç. Dr. Umut KARABULUT

Kapak Resmi/Picture of Cover

Gazi Mustafa Kemal halka geri kalmışlığımızın sebeplerini
anlatıyor Bursa 1925
(Burhan Cahit, Gazi Mustafa Kemal, Kanaat Kütüphanesi, 1932).

Dizgi ve Kapak Tasarımı/Typographical and

Cover Design

Gülderen ALTINTAŞ

Basım Yeri ve Tarihi/Place and Date of Printing

Denizli-01.01.2012

Sekreterya/Secreteriat

Asiye ÇELİK BULUT

E-posta: abulut@pau.edu.tr

Tel: 0258 296 12 31

İletişim Adresi/Contact Adresse

Pamukkale Üniversitesi

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve

Uygulama Merkezi (Dergi Editörlüğü)

Kınıklı Yerleşkesi 20070, Denizli

Tel:0258 296 10 87/0258 296 10 91

Belgegeçer:0258 296 12 00

E-posta: atam@pau.edu.tr

sinan@pau.edu.tr

abulut@pau.edu.tr

Belgi (ISSN 21464456), yılda iki kez yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.
Her hakkı saklıdır. Dergide yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

DANIřMA VE HAKEM KURULU/ ADVISORY AND EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Halil İNALCIK (Bilkent Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Erdal AÇIKSES (Fırat Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mehmet AKGÜN (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mehmet ALPARGU (Sakarya Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Kemal ARI (Dokuz Eylül Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR (Atatürk Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Üçler BULDUK (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Associate Professor Gheorghe CALCAN (ROMANYA)
Prof. Dr. Kemal ÇİÇEK (Türk Tarih Kurumu/TÜRKİYE)
Prof. Dr. Orazpolat EKEBAHARLI (TÜRKMENİSTAN)
Prof. Dr. Cezmi ERASLAN (İstanbul Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Yavuz ERCAN (Emekli Öğretim Üyesi/TÜRKİYE)
Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mehmet EVSİLE (Ondokuz Mayıs Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Sadettin GÖMEÇ (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Necdet HAYTA (Gazi Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Osman HORATA (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu/TÜRKİYE)
Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. İsrail KURTCEPHE (Akdeniz Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Enver KONUKÇU (Atatürk Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ (Selçuk Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Selahittin ÖZÇELİK (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Neşe ÖZDEN (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Associate Professor Gavriil Preda (ROMANYA)
Prof. Dr. Solmaz RÜSTEMOVA (AZERBAJCAN)
Prof. Dr. Haluk SELVİ (Sakarya Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Satay SIZDIKOVA (KAZAKİSTAN)
Prof. Dr. Azmi SÜSLÜ (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Enis ŞAHİN (Sakarya Ün./TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mustafa YILMAZ (Hacettepe Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Roza ABDİKULOVA (KIRGIZİSTAN)
Doç. Dr. Mithat AYDIN (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Erdal AYDOĞAN (Atatürk Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Şakir BATMAZ (Erciyes Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Zafer ÇAKMAK (Fırat Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Mevlüt ÇELEBİ (Ege Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Ali Rıza ERDEM (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Süleyman İNAN (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Tahir KODAL (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Doç. Dr. Bekir KOÇ (Ankara Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Veysi AKIN (Trakya Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Kemal DAŞÇIOĞLU (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. H. Aliyar DEMİRCİ (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜNDAĞ (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Günver GÜNEŞ (Adnan Menderes Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Umut KARABULUT (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARATEPE (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Zülal KELEŞ (Pamukkale Ün./TÜRKİYE)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU (Dokuz Eylül Ün./TÜRKİYE)

BU SAYININ HAKEMLERİ/BOARD OF REVIEWERS POTENTIAL VOICES

Prof. Dr. Ayfer ÖZÇELİK (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)
Prof. Dr. Neşe ÖZDEN (Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE)
Doç.Dr. Mithat AYDIN (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)
Doç.Dr. Süleyman İNAN (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)
Doç.Dr. Tahir KODAL (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)
Doç. Dr. Bekir KOÇ (Ankara Üniversitesi / TÜRKİYE)
Yrd.Doç.Dr. Kemal DAŞCIOĞLU (Pamukkale Üniversitesi / TÜRKİYE)

Amaç ve Kapsam

Belgi, Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından yayımlanan yakın dönem Osmanlı Tarihi, Atatürk ve Cumhuriyet dönemini içeren özgün, bilimsel makalelere yer verir. Uluslararası hakemli bir dergi olan Belgi, kış ve yaz olmak üzere yılda iki defa yayımlanır.

Yayımlanacak yazılarda bilimsel araştırma ölçütlerine uyma, alana bir yenilik getirme ve başka yerde yayımlanmamış olma şartı istenir. Yayımlanmamış olmak şartıyla daha önce bilimsel toplantılarda sunulmuş olan bildiriler de kabul edilebilir.

İÇİNDEKİLER

Makaleler

Mustafa Oral	223
<i>Antalya Kız/Oğlan Kuleleri</i>	
Hayri Çapraz	231
<i>19. Yüzyılda Rusya'nın Karabağ Politikası</i>	
Tahir Kodal	241
<i>Milli Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa ve Denizli İlişkileri</i>	
Vespi Akın	251
<i>Lozan Kavgası Sürecinde Amerikalı Türklerden Amerikan Kongresi'ne Sunulan Bir Muhtıra</i>	
Cengiz Akseki	265
<i>Atatürk Devrimlerinde Yöntem I: Ortam ve Lider</i>	
Ercan Haytoğlu	295
<i>Denizli Basınına Göre Denizli Müzeciliğine ve Denizli Müzelerine Bir Bakış (1960-2004)</i>	
Erdal Aydoğan, Asaf Özkan	323
<i>İstanbul'da Bir Ara Seçim: Yenibahçeli Şükrü Bey ile Nurettin Paşa'nın Mebusluğu Meselesi ve İstanbul Gizli Grupları Arasındaki Mücadele</i>	

Merkezimizden Haberler

343

Yazım Kuralları

354

DENİZLİ BASININA GÖRE DENİZLİ MÜZECİLİĞİNE VE DENİZLİ MÜZELERİNE BİR BAKIŞ (1960-2004)

AN OUTLOOK ON DENİZLİ MUSEOLOGY AND DENİZLİ MUSEUMS ACCORDING TO DENİZLİ MEDIA (1960-2004)

Ercan HAYTOĞLU*

Özet

Müzeler, geçmişe dair günümüze ulaşan sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik, teknolojik ve bilimsel her türlü eserin görülmek üzere toplandığı ve sergilendiği yerlerdir. Bu nedenle kuruluş amaçlarına göre arkeoloji, etnografya, resim, heykel, bilim, sanat, sağlık, sanayi ve kent müzeleri olarak sınıflandırılabilirler. Müzeler kuruldukları yerlerde bilginin paylaşılması, merakların yenilmesi ve halkın eğitilmesi yönünde önemli katkılar yapmaktadırlar.

Antik dönemden günümüze müzecilik alanında dünyada önemli mesafeler alınmıştır. Osmanlı Devleti'nde Ahmet Fethi Bey ile müzecilik alanında atılan ilk adım Osman Hamdi Bey ile güçlü adımlara dönüşmüştür. Cumhuriyet döneminde müzecilik çağdaş bir seviyeye getirilmeye çalışılmış ise de bu alanda tüm sorunlar halen çözülememiştir.

Denizli'de müzecilik ve özellikle müze arayışı üzerine çalışmalar Denizli basınında 1960 başından itibaren heyecan ile ele alınmıştır. Arkeoloji müzesi arayışı çok uzun yıllar sonra Pamukkale'de bir Roma Hamamı'nın kalıntılarının Arkeoloji müzesine dönüştürülmesi ile geçici bir çözüme kavuşmuştur. Denizli'de günümüzde Pamukkale'de bir arkeoloji müzesi, bir etnografya müzesi ve Denizli Lisesi içinde yer alan Cumhuriyet ve Eğitim müzeleri bulunmaktadır.

Denizli 1960'da itibaren devam eden tüm çabalarına rağmen, henüz ihtiyacına cevap veren bir Arkeoloji ve bir Kent müzesine kavuşmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Denizli, müze, Pamukkale, Hierapolis, Koca Mektep, etnografya.

Abstract

Museums are places where social, economic, cultural, psychological, technological and scientific all kinds of works are picked up and exhibited. Therefore, they can be categorized as archeology, ethnography, painting, sculpture, science, art, health, industry and museums. They provide important contributions about knowledge sharing, satisfying curiosity and educating public.

From Ancient Period to present, museology has made significant progress all over the world. In Ottoman, the first step by Ahmet Fethi Bey about museology turned into the strong ones by Osman Hamdi Bey. In Republic Period, it was tried to raise the level of museology, but all problems haven't been solved yet.

Museology and works specially about searching museum have taken place on the Denizli's media from the beginning of 1960. The search on archeological museum reached a temporary solution after many years when the ruins of a Rome Bath were turned into an archeology museum in Pamukkale. At present, in Denizli, there are an archeology museum in Pamukkale, an ethnography museum and a Republic and Education Museum in Denizli High School.

Denizli hasn't had any archeology and city museum to satisfy its need despite of all efforts continued from 1960.

Key words: Denizli, museum, Pamukkale, Hierapolis, Koca Mektep, ethnography.

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Kınıklı Yerleşkesi/DENİZLİ, ehayt@pau.edu.tr

1-Giriş

Müzeler, her türlü sanat, bilim ve tarih eserinin herkes tarafından görülebilmesi için toplanarak sergilendiği yerlerdir. Kuruluş amaçlarına göre arkeoloji, etnografya, resim, heykel, bilim, sanat, sağlık, sanayi ve kent müzeleri gibi çok çeşitli müzeler bulunmaktadır. Müzeler kuruldukları yerlerde bilginin oluşması ve merakların yenilmesinde önemli katkılar sağlar. Müzeler, kentlerin kültür ve bilim varlıklarına ait örnekleri bir mekân içerisinde sergileyebilme ve bir kent kültürü oluşturabilme becerilerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Müzeciliğin geçmiş antik döneme kadar uzanmaktadır. İlk müze İskenderiye’de M.Ö. 300’de kurulmuştur. Ancak, müze kurulma çalışmaları Avrupa’da geç bir dönemde, XIV. Yüzyıldan (YY) itibaren başlamıştır¹. XVI. YY’dan itibaren bu çalışmalarda artış görülmeye başlamıştır. XVII. YY’dan itibaren 1681’de ihtişamlı bir şekilde kurulan Louvre müzesi gibi batı dünyasının aydınlanmasında katkı yapacak büyük müzeler kurulmaya başlamıştır. Çağımızın müze anlayışına uygun ilk müze 1683’te İngiltere’de Oxford’da kurulan müze olmuştur. Bu müzeyi 1753’te kurulan “British” müzesi izlemiştir².

Türkiye’de ise müzecilik alanında 1845’te³ Tophane-i Amire Müşiri (Ahmet) Fethi Bey’in emri ile ilk adım atılmıştır. İstanbul Aya İrini⁴ Kilisesi’nde toplanan eski eserler (silahlar) ile ilk müzenin temelleri atılmıştır. Bu eserlere “Mecma-ı Eslaha-ı Atika” ve daha sonra “Mecma-ı Asar” denilmiştir⁵. Türkiye’de askeri müze özelliğinde ilk müzenin temelleri ise İstanbul’da Aya İrini Kilisesi’nde 1856’da atılmıştır⁶. 1869’da tescil edilen bu koleksiyona Müze-i Hümayun adı verilmiştir⁷.

1869-1871 yılları arasında Maarif Bakanı Mehmet Esat Saffet Paşa verdiği emirle ülkenin değişik yerlerinden eserler toplatmıştır⁸. 1872’de Aya İrini fazla rutubetli ve teşhire elverişli olmadığı için eserler Çinili Köşk’e taşınmıştır⁹. Çinili Köşk’ün yöneticiliğine Alman Dr. Philipp Anton Dethier getirilmiş ve ilk eski eser yönetmeliği hazırlanmıştır¹⁰. 3 Mart 1881’de Dethier ölünce müzenin yöneticiliğine Osman Hamdi Bey getirilmiştir¹¹. Osman Hamdi Bey’in Müze müdürlüğüne

**Denizli Müze Müdürü Sayın H. Hüseyin Baysal’a yaptığı katkılar için teşekkür ederim.

¹ Özden Çandır, “Müzenin Tanımı”, *Denizli*, (gazete tarihi yok), Sayı:10588.

² *Akşam*, 30 Ocak 1974, Sayı:61.

³ 1845 değil 1846 olmalıdır. Bkz. Ferruh Gerçek, *Türk Müzeciliği*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s.82.

⁴ Gazetede Saatirni Kilisesi olarak yazılmıştır. Bu kilise Aya İrini’dir.

⁵ *Akşam*, 30 Ocak 1974, Sayı:61.

⁶ Çandır, “Müzenin Tanımı”, *Denizli*, Sayı:10588.

⁷ Müze müdürlüğüne Mr. Goold tayin edilmiştir. 29 Ocak 1869 tarihli talimatnamede müze adı “Müzehane” olarak geçmiş ise de zaman içinde Müzehane-i Şahane, Müze-i Amire, Müze-i Hümayun, Müze-i Osmani, Asar-ı Atik Müzesi şeklinde adlandırılmıştır. İlk Asar-ı Atika Nizamnamesi’de 13 Şubat 1869’da yürürlüğe girmiştir. Gerçek, *Türk Müzeciliği*, s.85-86.

⁸ 1871’de herhangi bir neden olmaksızın müze müdürlüğü kaldırılmıştır. Gerçek, *Türk Müzeciliği*, s.86-87.

⁹ Gerçek, *Türk Müzeciliği*, s.91 ve 93. Denizli Akşam gazetesi, eserlerin 1874’te Çinili Köşke taşınması ve eserlerin yeni arkeolojik eser takviyeleri ile zenginleştirilmesi daha esaslı bir müzenin oluşmasının yolunu açtığı bilgisine yer vermiştir. *Akşam*, 30 Ocak 1974, Sayı:61.

¹⁰ Gerçek, *Türk Müzeciliği*, s.90-91.

¹¹ Gerçek, *Türk Müzeciliği*, s.105-106.

getirilmesi Türk müzeciliğinde yepyeni ve sürekli gelişen bir dönemin başlangıcı olmuştur¹².

Asar-ı Atika tüzüğünü çıkaran Osman Hamdi Bey müzeciliğe yeni bir kimlik kazandırmış ve 1891'de Müze-i Humayun'u kurmuştur. Osman Hamdi Bey'in 1910'da ölümü üzerine kardeşi Halil Ethem Bey müzecilik alanında atılan adımları bir öteye götürmüş ve 1914'te Süleymaniye İmarethanesi'nde "Evkaf-ı İslamiye" müzesini kurmuştur¹³.

1892'de İstanbul Arkeoloji, 1902'de Konya, 1904'te Bursa ve 1912'de İstanbul Türk İslam Eserleri müzelerinin açılması müzecilik tarihimiz açısından önemli gelişmeler olarak kabul görmüştür¹⁴. Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün eski eserlere ve arkeolojiye verdiği öneme paralel olarak müzecilik faaliyetleri daha fazla hız kazanmıştır. Topkapı Sarayı 1924'de müze haline getirilerek 1927'de ziyaretçilere açılmıştır. Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlanan Evkaf-ı İslamiye müzesi yenilenmiş şekliyle 1927'de tekrar hizmete açılmıştır. Ankara Etnoğrafya Müzesi 1928'de, Ayasofya Camii ise 1934'te müze olarak açılmıştır¹⁵.

23 Haziran 1934 tarihli 2530 sayılı yasa ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı "Müze ve Rasathanelerin" kurulması ile ilgili düzenlemenin yapılması¹⁶ birçok il ve ilçede yeni müzelerin açılarak yaygınlaşmasına yol açmıştır¹⁷. 25 Nisan 1973 tarih ve 1710 sayılı "Eski Eserler" yasası ile bu konudaki düzenlemeler genişletilmiştir¹⁸.

II-Denizli Müzeciliği ve İlk Müze Oluşturma Çabaları

Denizli Ege Bölgesi'nde ticaret ve sanayi açısından gelişmiş olduğu gibi tarihi ve turistik açıdan da zengin bir kenttir. Kentin yakın çevresi Laodikeia, Hierapolis, Apollonia, Beycesultan, Herakleia Salbake, Kolossai, Tripolis, Attouda ve Tabae gibi birçok antik şehrin kalıntıları ile çevrilmiştir. Aynı zamanda bunlardan başka yerleşim yeri izleri ile birçok kale, tümülüs, höyük kalıntılarına sahiptir. Kent Neolitik dönemden Klasik, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemi kalıntıları yanında sınırlı da olsa Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemine ait izleri taşımaktadır.

Geçmişten günümüze koruma altına alınmaya çalışılan bir kısım önemli kalıntı, zaman içerisinde sergilenmekten uzak olarak sadece bir arada tutulmaya veya çok basit şekilde depolanmaya çalışılmıştır.

Denizli'de müzecilik yönünde ilk düşünceler, özellikle Hierapolis'ten ve kısmen Laodikeia'dan kent içine getirilmiş olan bir kısım arkeolojik kalıntılar nedeniyle bir arkeoloji müzesi kurulması yönünde gelişmiştir. Bazı küçük müze girişimleri hariç tutulur ise Arkeoloji müzesi dışında başka bir müze düşüncesi yakın zamanlara kadar kendisini göstermemiştir.

¹² Bilal Söğüt, *Lagina'da Osman Hamdi Bey*, Muğla 2009, Çandır, Askeri Müze'nin müdürlüğüne Osman Hamdi Bey getirilmesinin Türk müzeciliğinin başlangıcı kabul edildiği şeklinde bilgi vermiştir. Çandır, "Müzenin Tanımı", *Denizli*, Sayı:10588.

¹³ *Akşam*, 30 Ocak 1974, Sayı:61.

¹⁴ Çandır, "Müzenin Tanımı", *Denizli*, Sayı:10588.

¹⁵ *Akşam*, 30 Ocak 1974, Sayı:61.

¹⁶ *Akşam*, 30 Ocak 1974, Sayı:61.

¹⁷ Çandır, "Müzenin Tanımı", *Denizli*, Sayı:10588.

¹⁸ *Akşam*, 30 Ocak 1974, Sayı:61.

Denizli'nin ortaya çıkarılan antik kalıntı ve eserlerin sergilenebileceği bir müzeden yoksun oluşu nedeniyle müzecilik ve müzenin farkına varılması 1932'ye kadar götürülebilir. 1932'de Gazi İlkokulu'nda müzeciliğe duyarlı öğretmenlerin çabalarıyla ilk adım atılmıştır. Öğretmenler okul bahçesinde eski eserlerin toplanması ve korunması çalışmalarına başlamışlardır¹⁹. Ancak, 1932'ye kadar götürülecek bu süreç bilinçli bir müzecilik ve bir müze kurma düşüncesine ancak başlangıç teşkil etmiştir. Bilinçli şekilde müze kurma çalışmalarının ilk somut sonucu, 1964'de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak Denizli Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Denizli Müze Memurluğu'nun kurulması olmuştur. Kurulan memurluğun çabaları ile çevreden ve özellikle Hierapolis kazılarında çıkarılan eserler Pamukkale'de bulunan Müze Deposunda (Roma Hamamı) toplanmaya başlamıştır. Bu çalışma ile Denizli'de müzeciliğin ilk resmi temeli atılmıştır²⁰.

1960'lı yılların başından itibaren Denizli'nin müzeye olan ihtiyacı dillendirilmeye başlanmıştır. Müze yeri arama ile ilgili ilk öneriler ise 1971'den itibaren gelmeye başlamıştır²¹.

Denizli'de müzenin varlığına duyulan ihtiyacı bizim tespitlerimize göre 1960'da ilk ortaya koyan öğretmen Veli Caner olmuştur. Denizli gazetesindeki bir köşe yazısında Caner; *"... Denizli hudutları içinde bulunan tarihi yerler ve hatta tesadüfen bulunan yıkıntı ve kalıntılardan uygun olanlarının Denizli'de tesis edilecek bir arkeoloji müzesinde istifadeye arz edilmesi en büyük ve başta gelen temennilerden birisidir"* demiştir. Caner bir an önce Vilayetin harekete geçerek şehirden, kasaba ve köylerden toplanan tarihi eserlerle hemen bir müze kurulması için faaliyete geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Caner, Vali Ekrem Talat Avşaroğlu ve Milli Eğitim Müdürü İshak Bakiler'in önderliğinde yapılacak çalışma ile şehrin uygun yerinde ziyaretçilerin bilgi ve görgülerini artırmak amacıyla en kısa zamanda müzenin açılması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Caner yazısında yerel yöneticiler dışında kültür derneklerinin de konu ile yakından ilgilenmelerinin isabetli olacağını belirttikten sonra, ilkokul öğrencilerinin tarih derslerinde verilen teorik bilgilerin arkeoloji müzesinde oluşturulacak sergi alanları ile pratikte zenginleştirileceğine işaret etmeyi de unutmamıştır. Böyle bir müzenin şehirde oluşturulmasının kıymeti bilinmeyen tarihi eserlerin tahribini önleyeceği gibi, ayrı yerlerde bulunan bu tarihi eserlerin bir araya getirilmesi ile *"yoktan bir tarihi müze kazanılmış"* olmasını sağlama açısından önemine vurgu yapmıştır²².

¹⁹ Eserlerin toplanması ve korunması çabaları Gazi İlkokulu öğretmenleri tarafından 1952'ye kadar kesintisiz devam etmiştir. Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 17.06. 1996 tarih ve 720/457 sayılı yazısı.

²⁰ H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996. Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 17.06. 1996 tarih ve 720/457 sayılı yazısı.

²¹ Mustafa Tezcan, "Denizli Müzeleri ve Örenyerleri", *Denizli*, (gazete tarihi yok), 10805. Müze Müdürlüğü yapmış olan Mustafa Tezcan 21 Şubat 1990 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Tezcan 1942 yılında Denizli'nin Acıpayam kazasına bağlı Yatağan'da doğmuştur. Sivas müzesinde 1963'de asistan olarak göreve başlamıştır. Uşak müzesine 1978'de atanmış ise de aynı yıl Denizli müzesine atanmıştır. 12 Eylül 1980'den sonra müze müdürlüğünü vekaleten yürüten Tezcan, 1981'den itibaren vefat tarihine kadar müze müdürlüğü görevini sürdürmüştür. *Denizli*, 22 Şubat 1990, Sayı:12052.

²² Veli Caner, "Büyük Eksikimiz Müze", *Denizli*, 22 Eylül 1960, Sayı:2020.

Arkeoloji müzesi kurulması yönünde 1960'da yazılan Veli Caner'in makalesinden sonra müze konusu uzun süre sessizliğe gömülmüştür. Ancak dört yıl sonra Denizli gazetesinde *"Tarihi Eserlerin Muhafazası İçin İlimizde Bir Arkeoloji Müzesi Açılması İsteniyor"* başlıklı bir haber ile sessizliğe gömülen müze konusu yeniden uyandırılmıştır. Haberde, özellikle Hierapolis'te yıllardan beri devam eden kazılarda çıkarılan eserlerin bir kısmının kazı yapan ameleler tarafından çok ucuz fiyatlar ile turistlere satıldığı ve bir kısmının kazılara nezaret edenler tarafından yurt dışına kaçırıldığı vurgusu yapılmıştır. Haberin devamında; *"...Geri kalan kısmı ise atıfet kabilinden hangi devre ait olduğu tespit olunarak müzesizlikten gelişigüzel pamuklara sarılarak farelere ziyafet çekilmiştir. Çekilmektedir"* denilmiştir. Birbirleriyle yüzlerce yıldır *"koyun koyuna yattıkları uykudan uyanan"* Hierapolis ve Pamukkale'nin şehre turist çektiği üzerinde durularak, *"...Önümüzdeki seneler içinde belki Hierapolis kurulduğu ve geliştiği manzarasını alacaktır. Bu sebeple değerli arkeologlar ve mimarlar kazılar yaptıracaklardır. Toprağın altından çıkarılacak olan asarı atıklar bir arkeoloji müzesinin yokluğundan dolayı da heder olup gidecektir"* değerlendirmesine yer verilmiştir. Haberin sonunda varsa vilayetin imkanları ile eğer vilayetin imkanları yok ise *"şimdilik iki odalı bir bina bulup, şehrimizde bir arkeoloji müzesinin yuvası hazırlanmalıdır"* temennisinde bulunulmuştur²³.

1965 sonlarına doğru yine Denizli gazetesinde Denizli Hükümet Konağı arkasında bir müze binasının inşa edileceği yönünde, *"Hükümet Konağı Arkasında İnşa Edilecek olan Müze Yeri Genişletilmelidir"* başlıklı bir haber yayınlanmıştır. Haberde, müze binası için ayrılan eni dokuz buçuk metre, boyu altmış metre olan bir arsanın yeterli olmayacağı ve normal bir evin bile yapılamayacağı bir arsanın gösterilmesinin uygun olmadığı yönünde değerlendirmelere yer verilmiştir. Ayrıca, Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından uygun bir arsa bulunduğu takdirde müze yapımı için bir milyon liralık yatırım kararı bulunduğu dikkat çekilmiştir²⁴.

Denizli'de müze arayışının yoğun yaşandığı 1965 yılı sonunda, *"Pamukkale'deki Tabii Müze Tanzim Ediliyor"* şeklinde bir haber ile kent içinde bir müze kurmak yerine Pamukkale'de bir müze kurulacağına dair haber yer almıştır. Bu haberden Pamukkale'de bulunan bazı heykel ve mimari kalıntıların girişte bulunan meydanın sağında tabii müze denilen bir harabede sergilendiği ve bu nedenle eserlerin ziyaretçiler tarafından rahatça görülmesi için alanın uygun bir şekilde düzenlenmek istendiği anlaşılmıştır. Bu arada bu harabeye yerleştirilen tarihi kalıntılardan dolayı *"tabii müze"* olarak nitelenen yerin önünde yapılacak restorasyon ile ziyaretçilerin dinlenmesi için çiçeklendirme yapılmasının düşünüldüğü bilgisine de yer verilmiştir²⁵.

Bu haber sonrası 1965 sonunda birinci sayfadan en iri puntolarla *"Müze ve Kütüphane Yeri Bulundu"* başlıklı haber yayınlanmıştır. Habere göre Denizli'de inşa edilecek modern müze ve kütüphane yeri için Erkek Sanat Enstitüsü'nün

²³ Denizli, 27 Ağustos 1964, Sayı:4172.

²⁴ Denizli, 25 Ekim 1965, Sayı:4319.

²⁵ Denizli, 11 Aralık 1965, Sayı:4560. Haberden bu düzenlemenin yapılması için elde maddi imkan olmadığı içine müze memuru Süreyya Ger'in tahsisat almak için yoğun çaba sarf ettiği anlaşılmaktadır.

Dispanser karşısında yer alan kısmında yapılması için karar aşamasına gelindiği bilgisi yer almıştır. Ayrıca haberde; *"...Milli Eğitim Bakanlığı Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne ait olan yer evvelce inşaat için müsaade edilmemişse de Vali Nezh Okuş'un konu ile bizzat ve ısrarla ilgilenmesi sonucu ilgili makam "yumuşamış" ve bahis mevzuu arsada müze ve kütüphane inşaatının yapılmasına rıza göstermiştir"* denilmiştir²⁶. Ancak, bu alana müze yapılması için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından izin verilmemiş ve müze konusu bir kez daha sürüncemede kalmıştır²⁷.

Denizli müzesi için atılan adımların sonuçsuz kalmasından dönemin Denizli parlamenterleri, Denizli Valisi Ziya Durakoğlu, Milli Eğitim Müdürü ve diğer ilgili yöneticiler sorumlu tutulmuştur. Zayıf kaldıkları düşünülen yöneticiler nedeniyle Denizli müzesiz kaldıkça Denizli'nin tarihi eserlerinin müze memurluğu dolaplarında, Gazi Okulu bahçesinde ve Pamukkale'deki bakımsız depolarda harap bir şekilde tutulmaları üzüntü ve eleştiri konusu olmuştur²⁸.

1965'den 1970'e kadar yaklaşık beş yıl müze konusunun tekrar sessizliğe gömülmüştür. Müze kurulması için somut bir mesafe alınamamıştır. 1970'de yeniden yapılan bir haber müze konusunu eleştirel biçimde tekrar gündeme taşımıştır. *"Denizli Müzesi Tesisi Unutuldu"* başlıklı haber ile girişilen müze açma teşebbüsünden hiç bir sonuç alınamadığına dikkat çekilerek tarihi eserlerin açıkta teşhirini gerçekleştirmek için yapılan açık hava müzelerinin vereceği hizmetin yetersiz kalacağı belirtilmiştir. Bu nedenle turistlerin kolayca ziyaret edebilecekleri ve turizm yönünden değer kazanabilecek bir beldeye acilen müze yapılmasının beklendiğine işaret edilmiştir²⁹. 1970'den itibaren Kültür Bakanlığı tarafından Denizli'ye Hierapolis'te bulunan Müze Deposunun Arkeoloji Müzesi yapılması için restorasyon çalışmalarına başlanmıştır³⁰.

1971'de yayınlanan bir habere göre Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından Denizli'nin turizm açısından durumunun değerlendirilerek 1966'da Üçgen mevkiinde bir müze inşa edilmesinin kararlaştırıldığı ve müze için tahsis edilmek üzere Denizli Belediyesinden arsa istendiği bilgisine yer verilmiştir³¹. Müze açılması yönünde yapılan çalışmaların başarılı olmaması nedeniyle, Vali Münir Güney ve Milli Eğitim Müdürü Kamil Baykara yeni bir çalışma başlatmışlardır. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün Denizli'de müze yapılmasına olumlu bakması sebebiyle, Belediye tarafından müzenin turistlerin geçiş güzergahı üzerinde bulunan Ankara asfaltı üzerindeki Üçgen mevkiinde yapılmasının kararlaştırılarak, burada bulunan uygun alanın müze arsası olarak plana dahil edildiği belirtilmiştir. Bu olumlu bakış ve yaklaşıma rağmen 1971 yılı programlarının yüklü olmasından dolayı müze

²⁶ Denizli, 28 Aralık 1965, Sayı:4574.

²⁷ Denizli, 10 Mart 1971, Sayı:6137.

²⁸ Denizli, 18 Temmuz 1969, Sayı:5634.

²⁹ Denizli, 13 Mayıs 1970, Sayı:5881. Gazete haberinde yer alan *"Bu eşyaları (tarihi eserleri) açıkta teşhir edebilmek için yapılan açıktaki müzeler ise verememektedir"* şeklindeki anlaşılmayan cümle ile eserlerin çıkarıldığı yerde sergilenmesi şeklinde bir gerekçe ile şehirde bir arkeoloji müzesi açılmasına engel bulunduğu vurgulanmak istenmiş olmalıdır.

³⁰ H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996.

³¹ Denizli, 10 Mart 1971, Sayı:6137.

inşasının gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı kısa süre sonra anlaşılmıştır³².

30 Nisan 1973 tarihli bir haberde *"Pamukkale'deki Roma Hamamları Restore Ediliyor"* başlığı altında; Restorasyonuna devam edilen Roma hamamlarının tamamlanabilmesi için 1,5 milyon lira daha harcanacağı ve 1973 yılı için 500 bin lira daha ödenek ayrıldığı, restorasyonun devam edeceği, Denizli Belediye Başkanı Ali Dartanel'in şehir merkezinde bir müze kurulması için harekete geçtiği ve Milli Eğitim Bakanlığınca yapılacak müze için Belediye'nin yer temin edeceği bilgisi verilmiştir. Ali Dartanel müze için 3 milyon lira sarf edileceğini ve Aydın'da yapılacak müzeden daha büyük bir müze yapmak için bütün imkanların kullanılacağını belirtmiştir³³.

1973'de Denizli istediği gibi bir modern müzeye kavuşmaktan halen çok uzaktır. Müze ile ilgili somut bir gelişme olmadığı için arkeolojik ve etnoğrafik eserler depolarda muhafaza edilmeye çalışılmaktadır. Bu depolardan ilki, Hititler, Frigler, Lidler, Helenler, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılar'a ait eserlerin depolandığı Hürriyet Meydanında bulunan bir deponun üçüncü katıdır. İkincisi Gazi İlkokulunun bahçesinde baştan beri bilindiği gibi açık hava müzesi şeklinde duran eserlerin bulunduğu Gazi İlkokulu müze deposudur. Üçüncüsü açık hava müzesi şeklinde eserlerin bulunduğu Eskihisar İlkokulu Müze Deposu ve dördüncüsü ise 1972'de restore edilerek müze deposu haline getirilen Pamukkale (Hierapolis)'de ki Roma Hamamıdır³⁴.

Müze yapımı konusunda Müzeler Genel Müdürlüğü arsa isteğini tekrarlayınca Üçgen mevkiinde yer gösterilmiştir. Şehir imar planında park yeri olarak ayrılmış sahanın müze inşası için ayrılması konusunda olumlu bir hava oluşmuştur. Bu olumlu havanın etkisi ile Üçgen mevki müze yapımı için belirlendiği halde, Belediye Meclisi aldığı karar ile bu mevkide müze inşaatı için izin verilmemesi yönünde karar almıştır. Bu karar ile müzenin yapılması yeniden tehlikeye düşmüştür. Müzeler Genel Müdürlüğü arsa konusunun çözülmemesi durumunda müze inşaatından vazgeçileceğini belirtmiştir³⁵.

Müze için arsa tahsis edilmeyen Üçgen mevki, 1974'e kadar bahar günlerinde tabii bir park olan *"Üçgen Mesireliği"* olup, uzun yıllar bu mesirelik alan sahipsiz kaldığı ve toz toprak içerisinde Çingene Mahallesine dönüştüğü için belediye tarafından Karayolları idaresine terk edilmiştir. Bu nedenle *"Üçgen Mesireliği"*'ne yakın yerde oturanlar bu yerin park yapılması isteğinde bulunmuşlardır³⁶. Aradan on yıl geçtikten sonra yine belediye tarafından Üçgen mevkiinde şehri sembolize eden heykeller ve dinlenme alanları yapılması yönünde

³² Denizli, 2 Mart 1971, 6130.

³³ Denizli, 30 Nisan 1973, Sayı:6795. Ali Dartanel, "Bu işin süratle neticelenmesi için bütün imkanlarımızı kullanacağız" demiştir.

³⁴ Cumhuriyetin 50. Yılında Denizli, 1973 İl Yılı, s.98-99.

³⁵ Denizli, 10 Mart 1971, Sayı:6137, Denizli gazetesinin 12 Ekim 1974 tarihli nüshasında Belediye Meclis Kararı ile Üçgen Mevkiinde bir arsa tahsis edilemeyeceği yönündeki bilgilere rağmen bir yetkilinin Kırışhane mahallesindeki Üçgen mevkiine yeni bir müze binası yapılması gereğine dikkat çekerek, Belediye'nin arsa tahsisi etmesi durumunda bir yılda bir müze inşaatının tamamlanacağı yönünde yaptığı açıklamaların yer aldığı görülmüştür. Denizli, 12 Ekim 1974, Sayı:7244.

³⁶ Denizli, 11 Eylül 1973, Sayı:6910.

karar alınarak³⁷ Üçgen mevkiinin eskiden olduğu gibi 'Üçgen Mesireliği'ne dönüştürülmesi yönüne gidilmiştir.

1996'ya gelindiğinde Pamukkale'de mevcut olan müzenin teşhir salonları ve depoları yetersiz olması nedeniyle³⁸ müze yeri için Müze Müdürlüğü tarafından Eskihisar Köyü Kavaklıdere mevkiinde (Ankara-Pamukkale-Denizli kavşağı) 10 Pafta 2177 parsel talep edilmiştir³⁹. Ancak daha sonra 02.08.1993'te Müze binası yapılmak üzere Bakanlıkça tahsis edilen bu parselin topoğrafik durumunun uygun olmadığı ve yola cephesi bulunmadığı için yol cephesindeki başka parsellerin kamulaştırılması için talepte bulunulmuştur⁴⁰. 1997'de ise yine Eskihisar köyü sınırları içinde bulunan Persekırı mevki 11 pafta 462 parselin kamu hizmetine tahsisli olduğuna dikkat çekilerek müze binası yapımı için imar planının yapılması talep edilmiştir⁴¹. Aynı yıl yazılan başka bir yazıda 10 pafta 2177 parselin topoğrafik durumu gereği yol cephesindeki diğer parsellerin kamu yararı dikkate alınarak kamulaştırılması talebi bir kez daha yenilenmiştir⁴². 1998'te yapılacak müzede yer alacak olan teşhir salonları, açık teşhir alanları, konferans salonu, depolar, atölyeler ve idari bölümler için parsellerin tamamının kamulaştırılmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır⁴³. Denizli İl İdare Kurulu'nun parsellerin tamamının kamulaştırılmasında sakınca bulmamasına rağmen Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğünce 1997 yılı için kamulaştırma ödeneği bulunmadığı için kamulaştırma işlemi gerçekleştirilememiştir. 2000'de parsellerin kamulaştırma bedelleri 1998 yılı kamulaştırma bedeli esas alınarak yeniden kamulaştırılması talebinde bulunulmuştur⁴⁴. Bu arada parseller dikkate alınarak imar planı hazırlanmış ve Denizli Belediye Meclisi'nde kabul edilmesi ümidiyle konunun Belediye Başkanlığı'na iletilmesi istenmiştir⁴⁵.

Denizli'de bir arkeoloji müzesi arayışı 1960'lardan itibaren kesintisiz devam etmiştir. Denizli Müze Müdürlüğü tarafından Pamukkale'de kazısı yapılan yapıların kapatılamaması ve mevcut müze olarak kullanılan yapının genişletilememesi nedeniyle eserlerin sergilenemediği ve depolarda tutulduğu, Denizli Atatürk ve Etnografya Müzesi'nin de yetersiz olduğunu belirten yazılar yazılmıştır. 1996 tarihli bir yazıda sadece eserlerin sergilendiği bir müzenin ötesinde bir müze beklentisi olduğu; *"Ülkemiz turizminde haklı olarak söz sahibi olan ve büyük şehir olmaya aday ilimiz'de artık yeni bir müze binasına acil ihtiyaç vardır. Bu müzenin; arkeolojik eserlerin, etnografik eserlerin ve özellikle elimizdeki yazılı belgelere*

³⁷ Denizli, 18 Nisan 1983, 9952.

³⁸ 17.06.1996 tarihli yazıda İl Müzesi ve ek binalarının yapımı için Eskihisar Mevkii, 10 Pafta 2177 parsel'in Belediye Meclisinde görüşülerek kabul edilmesi istenmiştir. Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 17.06. 1996 tarih ve 720/457 sayılı yazısı, Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 15.11. 1996 tarih ve 720/905 sayılı yazısı.

³⁹ Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 17.06. 1996 tarih ve 720/457 sayılı yazısı.

⁴⁰ Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 15.11. 1996 tarih ve 720/905 sayılı yazısı.

⁴¹ Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 24.01. 1997 tarih ve 720/68 sayılı yazısı.

⁴² Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 18.11.1997 tarih ve 700/869 sayılı yazısı.

⁴³ Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 16.10. 1998 tarih ve 720/758 sayılı yazısı.

⁴⁴ Müze binası için kamulaştırılması istenilen 13.654 m² ve 5522 m²'lik iki ayrı parsel için toplam 311.847.216.357 TL ayrılması talep edilmiştir. Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 14.02.2000 tarih ve 700/119 sayılı yazısı.

⁴⁵ Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 09.06.2000 tarih ve 720/553 sayılı yazısı.

göre; günümüzden 2000 yıl öncesine kadar uzanan Denizli dokumacılık tarihinin benzersiz eserlerinin sergilendiği, toplantı salonu, sergi salonu gibi mekanların bulunduğu her yaşta kişiye hitap edebilecek niteliklere sahip çağdaş bir müze olması gerekir”⁴⁶ şeklinde belirtilmiştir.

Denizli’de bulunan Atatürk Etnografya Müzesi ile Hierapoliste yer alan müzenin yeterli olmaması, Denizli’de yaygın bir şekilde var olan işadamlarının okul yaptıрма geleneğine uygun olarak bir işadamı tarafından müze yaptırılması beklentisini ortaya çıkarmıştır. Bir gazete haberinde; *“... Hem Türk kültürünün ürünü eserlerimizin sergileneceği, hem de arkeolojik eserlerin sergileneceği büyük bir müzeye ihtiyaç var. Okul yaptırmaya soyunan bir işadamımızdan birinin de en az bir okul kadar önemli olan müze yapımı için kolları sıvaması gerekmektedir”⁴⁷ denilmiştir. Ümit Selçuk bir gazete makalesinde *“...Şehrimizi turizm ve kültür şehri yapmak için tıpkı Anadolu Medeniyetleri müzesi veya İzmir’in Selçuk İlçesinde olduğu gibi bir müze şarttır. Şu an Pamukkale de ki kendisi tarihi eser olan müzede eserler sıkışık depiş konulmuştur.**

Şehir merkezinde büyük bir müze yapılırsa hem daha fazla ziyaretçi uğrayacak hem de şehrimizde oyalanmadan direk Pamukkaleye geçen turistlerin şehir merkezimizi de gezmeleri, dinlenmeleri ve alışveriş yapmaları sağlanmış olacaktır” diyerek *“...Bu konuda bence gerekli lobi oluşturulup kamuoyu bu müze meselesine odaklanmalıdır. Özellikle üniversite ve derneklerin ve basının sınırsız destek vereceğine şüphe yoktur”* demiştir⁴⁸.

Denizli Arkeoloji Müzesi arayışına daha karşılık bulamaz iken yakın yıllarda Denizli’de artık bir kent müzesi arayışı da başlamıştır. Bu konuda 2004’de Mimar Süleyman Boz’un Mimarlar Odası Denizli Şubesi ve Denizli Müze Müdürlüğü işbirliği ile yapılan toplantı da söylediği şu sözler önemlidir: *“Denizli’de artık büyük önem kazanmaya başlayan “Kent Müzeciliği” konusunda da çalışmaların aktif hale getirilmesi gerekmektedir. Arkeolojik müzenin yanı sıra ilimize bir de kent müzesi kazandırmalıyız. Denizli Belediyesi’nin kent merkezinde kurmayı planladığı etnografik müze konusunun da artık belirginleşmesi gerekiyor”⁴⁹*

III-Denizli Müzeleri

A-Pamukkale (Hierapolis) Arkeoloji Müzesi

Denizli’de şehir içerisinde bir arkeoloji müzesi kurulması düşüncesinin yerini Pamukkale’de bir müze kurulmasının almaya başlaması ile 1971’de Pamukkale’de (Hierapolis) bulunan tarihi Roma Hamamı’nın müze haline getirilmesi için ilk

⁴⁶ Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü’nün 17.06. 1996 tarih ve 720/457 sayılı yazısı, Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü’nün 15.11. 1996 tarih ve 720/905 sayılı yazısı, Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü’nün 24.01. 1997 tarih ve 720/68 sayılı yazısı, Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü’nün 18.11.1997 tarih ve 700/869 sayılı yazısı, Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü’nün 09.06.2000 tarih ve 720/553 sayılı yazısı Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü’nün 31.05.2001 tarih ve 700/455 sayılı yazısı.

⁴⁷ Hizmet, 3 Ocak 1998, Sayı:6544.

⁴⁸ Hizmet, 2 Eylül 2006, Sayı:9247.

⁴⁹ Hizmet, 1 Haziran 2004, Sayı:8567, Denizli, 2 Haziran 2004, Sayı:16516.

adımlar atılmıştır⁵⁰. Pamukkale’de Vilayet ve Turizm Bakanlığı’nın⁵¹ birlikte hareket ederek turistlerin ziyaretleri esnasında tarihi eserleri görebilecekleri bir müze için başlatılan çalışmalar önce müze için uygun yer bulma üzerine odaklanmıştır⁵².

Tarhan Toker, Denizli’nin müzeye olan ihtiyacı ve Roma Hamamının müze haline getirilmesi konusunda; *“...İlimizde ele geçirilen ve çoğunlukla mermerden yapılmış olan Yunan ve Roma devirlerine ait heykellerden bir kısmı şehrimizde toplanmış, ne yazık ki bu eserler, yıllardır hüzün içinde Gazi İlkokulu bahçesinde bırakılmıştır. Bir Arkeoloji Müzesi’nin yapılması, arsa nedeniyle gerçekleştirilememiş olduğundan, nihayet Pamukkale’den (Hierapolis) çıkarılan heykeller Roma Hamamlarının sağlam kalıntılarına gelişi güzel yerleştirilerek kapalı çatıya kavuşturulmuştur. Ancak Gazi Okulu bahçesindekiler, dış etkilerle günden güne kişiliğini ve estetik tarihsel değerini kaybetmekle beraber, öğrenciler için bir tehlike teşkil etmekte, aynı zamanda okul bahçesini işgal ederek bahçeyi daraltmaya devam etmiştir”* tespitini yapmıştır. Toker burada bulunan eserlerin *“Yeni bir müze yapılıncaya kadar buradaki dağınık ve bakımsız olan heykel, yazılı taş ve küplerin de Pamukkale’de bulunan müzeye taşınması”* temennisinde bulunmaktan kendisini alamamıştır⁵³.

Müzelerin klasik olarak yankı yapan salonlarda, eski ve tozlu heykellerin sergilendiği alanlar olmaktan çıkarılarak, bir hareket ve canlılık kazandırılmaya başlanan bir dönemde⁵⁴ Denizli merkezinde halen modern bir müze inşasının gerçekleştirilememesi gerçekten şaşırtıcı olmuştur.

Denizli’de eserlerin açıkta muhafaza edilmesinden bir an önce vazgeçilerek inşa edilecek bir şehir müzesinde sergilenmelerinin artık bir zorunluluk haline geldiği düşünölmeye başlanmıştır. Denizli’de şehir içinde veya şehir girişinde inşa edilecek bir müzenin turizm açısından önemli bir kazanç olacağı sıkça vurgulanmaya başlanmıştır. Mümkün olan en kısa zamanda bir müze inşa edilmedikçe ve Pamukkale, ilçeler ve Gazi İlkokulu bahçesinde bulunan Roma döneminden kalma eserler açık alanda muhafaza edildikçe, turistlerin bütün kalıntıları görememesi nedeniyle Denizli turizminin bundan zarar göreceği genel bir düşünce olarak kabul görmeye başlamıştır⁵⁵. Dönemin bir yetkilisi; *“Yurdumuz diğer ülkelere nazaran turizm geliri en az olan ülkedir. Halbuki yurdumuz her yönüyle turistlerin ilgileneceği tarihi eserlerle doludur. Gerekli propaganda yapılmayışı yanında müzelerimizin önemli bir konu olarak ele alınmaması da bu konuda başlıca etkindir. Şehrimizde de aynı durum mevzu bahisdir. Pamukkale’deki kıymetli tarihi eserlerimiz, Gazi İlkokulu yanındaki açık müzemizdeki eserler ve daha birçokları bir müzede toplanmalıdır. Tarihi yönden başta gelen illerden olan Denizlimizde bir müze olmamasının eksikliği ne kadar zaman duyulacak acaba?”*⁵⁶ tespitinde bulunmaktan kendisini alamamıştır.

⁵⁰ Tezcan, “Denizli Müzeleri ve Örenyerleri”, *Denizli*, (gazete tarihi yok), 10805.

⁵¹ Gazete Kültür Bakanlığı olarak değil Turizm Bakanlığı’nın Vilayetle birlikte hareket ettiği bilgisini vermiştir.

⁵² *Yeni Ses*, 1 Şubat 1974, Sayı:60.

⁵³ Tarhan Toker, “Heykel Kalıntıları ve Müze”, *Denizli*, 25 Nisan 1974, Sayı:7098.

⁵⁴ “Müzelerin Önemi Gün Geçtikçe Artıyor”, *Yeni Ses*, 13 Mayıs 1975, Sayı:453.

⁵⁵ *Yeni Ses*, 16 Mart 1976, Sayı:712.

⁵⁶ *Denizli*, 15 Mart 1976, Sayı:7777.

Denizli Basınına Göre Denizli Müzeciliğine ve Denizli Müzelerine Bir Bakış (1960-2004)

Nurettin Aksakal, Denizli Gazetesi'nde yer alan yazısında Denizli ve çevresinde bulunan 53 antik yerleşimde bulunan tarihi kalıntılara ilgisiz kalındığını, şehirde, Pamukkale'de bulunan eski eserlerin güvenlikten yoksun olduğu gibi turistleri memnun etmekten de uzak olduğuna dikkat çekmiştir. Denizli'yi bir süre önce ziyaret eden Kültür Bakanı Rıfki Danişman'ın İl Halk ve Çocuk Kütüphanesi ile Gençlik Lokalini açılışında; Ankara'ya döndüğünde Denizli'ye bir müze yapılması için çalışma başlatılacağını belirtmesi karşısında, daha önce verilen sözlerin de tutulmadığına dikkat çektikten sonra; "...Şüphesiz yapılacak olan bir gecekondu değildir. Önce programa konacak, sonra projesi hazırlanacak, arsası tahsis edilecek, ihaleye verilecek ve inşa edilmeye başlanacak. Diyeceksiniz ki, bunun hangisi yapıldı bugüne dek? Hiçbiri yapılmadı, üstelik vaad edildiği gibi kaldı, ama bizim kulaklarımızda, hala "Denizli'ye bir müze yaptıracağız" vaadi silinmedi" demiştir. Aksakal, bu konuda mesafe alınmamasının sorumlusu olarak daha önceki eleştirilerden farklı olmaksızın, Vilayeti, Belediyeyi, kültür derneklerini, vatandaşları ve parlamenterleri sorumlu tutmuştur⁵⁷.

Denizli Müze Müdürlüğünün Pamukkale'ye taşınmasının sağlanması ile 1979 ortalarında Pamukkale'de bir Arkeoloji Müzesi'nin faaliyete geçeceği yönünde gelişmeler hız kazanmaya başlamıştır⁵⁸.

Hierapolis müzesinin başlayan çalışmaların bitirilememesi nedeniyle eksiklerinin tamamlanması amacıyla 8 Temmuz 1983'de yapım ve onarımlar için İzmir'de ihaleye çıkılacak olması bu durumun bir göstergesi olmuştur. Bu esnada Roma ve Bizans dönemine ait değerli eserlerin sergileneceği Pamukkale Müzesinin 5 milyon liradan ihaleye çıkarılacağı belirtilmiştir⁵⁹. 5 Milyon lira bedelle ihale edilen Pamukkale Müzesi'nin açılışının 30 Ağustos'a⁶⁰ yetiştirilmesi planlanmıştır. Yapım ve onarımı çalışmaları nedeniyle faaliyetine ara verilen, yapılan çalışmalar ile içi yeniden düzenlenen ve salonu genişletilen Pamukkale Müzesi'nin 30 Ağustos'ta açılması için yapılan çalışmalar tamamlanmıştır⁶¹.

İ.S. II. Yüzyılda büyük taş bloklardan harç kullanılmadan inşa edilen Roma Hamamının restorasyonuna başlandığı 1971'den itibaren 20 milyon lira harcanarak Roma Hamamının kapalı kısımlarının üzerlerinin tonoz ile örtülerek kullanılabilir hale getirilmesi ile 2000 tarihi eserin sergilenmesi düşünülmüştür. Hamam kısımlarından oluşturulan müzede 1030 sikke ve kadın takıları, 250 seramik, 20 heykel, 700'de rölyef ve lahit mezarın sergilenmesi planlanmıştır⁶². Restorasyon çalışmalarının tamamlanması ile 1 Şubat 1984'te Pamukkale Arkeoloji müzesi hizmete açılmıştır⁶³. Pamukkale Arkeoloji Müzesi ile iki seksiyon olan Denizli müzesinde Mehmet Türkmen, Mustafa Tezcan ve H. Hüseyin Baysal müdürlük yapmıştır⁶⁴.

⁵⁷ N. Aksakal, "Denizli Müzeye Ne Zaman Kavuşacak?", *Denizli*, 16 Ağustos 1976.

⁵⁸ *Yeni Ses*, 21 Aralık 1978, Sayı:1413, İlk Haber, Sayı:2112.

⁵⁹ Müzelerin yapım ve onarımlarının en kısa sürede bitirilmesinin amaçlandığı özellikle belirtilmiştir. *Denizli*, 7 Temmuz 1983, Sayı:10019.

⁶⁰ *Denizli*, 13 Ağustos 1983, Sayı:10048.

⁶¹ *Denizli*, 29 Ağustos 1983, Sayı:10061.

⁶² *Denizli*, 19 Ocak 1984, Sayı:10179.

⁶³ Tezcan, "Denizli Müzeleri ve Örenyerleri", *Denizli*, 10805.

⁶⁴ Gerçek, *Türk Müzeciliği*, s.468.

Müze'de Hierapolis kazısından eserler yanında Laodikeia, Kolossai, Tripoli, Attouda gibi Lycos (Çürüksu) vadisi kentlerinden gelen eserlerde bulunmaktadır⁶⁵. 2521 adet eski eser ve 4778 adet madeni sikke barındıran Hierapolis Arkeoloji Müzesi teşhir salonları ve depolarında mermer mimarlık parçaları, mermer heykeller, kabartmalar, kitabeler, mermer, taş ve topraktan yapılmış lahitler, kabartmalı ve yazılı adak taşları, ayrıca steller, saraylar, tapınaklar ve evlerde kullanılan pişmiş keramikler, mutfak eşyaları, tören kapları, içki kapları, ölüye sunulan armağanlar, sürahiler vazolar, meyvelikler, aynalar, pudralar, kılıçlar, mızrak uçları, ok uçları, iğneler, tıp ve eczacılıkta kullanılan aletler, yağ kandilleri pişmiş topraktan, camdan koku ve yağ kapları ile gözyaşı şişeleri, yüzükler kolyeler gibi arkeolojik eserler yer almıştır⁶⁶.

Çoğunluğu Hierapolis ve Laodikeia antik şehirlerinden ele geçen eserlerden oluşan sergide, ayrıca Beycesultan kazılarında bulunan küçük eserler ile civar ilçe ve köylerden Müze'ye taşınan buluntular da sergilenmiştir. Müze üç kapalı salon (A, B ve C salonları) ile özellikle büyük taş eserlerin sergilendiği açık alanlardan oluşmuştur.

1-A Salonu

Bu salonda Hierapolis ve Laodikeia kazılarından çıkan lahitler, heykeller, mezar taşları, mimari sütun, paye başlıkları ve yazılar sergilenmiştir. Heykellerin bir kısmı Grek orjinlerinin Roma devrinde yapılan kopyaları olup, bunların en önemlileri Dionysos, Pan, Tyche, Asklepios İsis Rahibesi ve yöreye ait geleneği simgeleyen aile Demeter'dir. Burada mezarlar ve pişmiş toprak lahitlere yer verilmiştir⁶⁷.

Bu salonda ayrıca bir Mısır tanrısı olan İsis'in bir rahibesinin de bir heykeli yer almaktadır.

2-B Salonu

Bu salonun bir bölümünde Denizli ve çevresinde bulunan birçok arkeolojik yerleşimden müzeye ulaşan İ.Ö. 4. bine kadar giden küçük eserler kronolojik bir sıraya göre sıralanmıştır. İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nün 1952-1957 yılları arasında yaptıkları kazılardan çıkarılan idoller, pişmiş toprak testi ve tören (libasyon) takılar (yüzük, küpe, bilezik vs.)⁶⁸ ve seramikler, diğer günlük kullanım eşyaları ve sikkeler teşhir edilmiştir⁶⁹. Salonun diğer kısmında Frig, Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait pişmiş toprak kandiller, adak kapları, cam kaplar ve kolyeler yer almıştır⁷⁰.

⁶⁵ H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996.

⁶⁶ Tezcan, "Denizli Müzeleri ve Örenyerleri", Denizli, 10805.

⁶⁷ Baysal, A Salonunda üzerinde kitabe bulunan Maximilian'ın lahdi ile Laodikeia'da ortaya çıkan şehir meclisi üyesi Arhon'a ait Sidemara tipi bir lahit bulunduğunu da belirtmiştir. H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996.

⁶⁸ H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996.

⁶⁹ Şükrü Tekin Kaptan, "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", Denizli, 11 Aralık 2000, Sayı:15455.

⁷⁰ H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996.

Denizli Basınına Göre Denizli Müzeciliğine ve Denizli Müzelerine Bir Bakış (1960-2004)

Ayrıca Grek, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait altın, gümüş ya da bronz sikkeler kronolojik sıra ile sergilenmiştir⁷¹.

3-C Salonu

Bu salon Hierapolis tiyatrosunun sahne binasının fasadını süsleyen eserlerin restore edilerek sergilendiği salondur. Sahne kabartmalarının bir kısmı orijinal olup bir kısmı mülajları alınarak yerine kopya edilen parçalardan oluşmuştur. Salonda Apollon ile Artemis'e ait mitolojik kabartmalar, Dionysos'un eğlence alayları ve Roma İmparatoru Septimius Severus'un taç giyme töreninin canlandırıldığı kabartmalar, Persephone'nin Hades tarafından yeraltına kaçırılması, Apollon, Leto, Artemis, Hades ile ilgili heykeller, sfenksli pave başlıkları, Attalos ile Eumenes'in büst kabartmaları ve çeşitli kabartmalar sergilenmiştir. Salonun bir bölümünde Hierapolis kentinin tanrıçasının taç giyme töreni ve tiyatro ile ilgili meclis kararlarının yer aldığı yazıtlara yer verilmiştir⁷².

Tiyatronun sahne binasını süsleyen kabartmaların her biri değişik bir efsaneyi canlandırmaktadır.

Sergideki iki kabartmada Apollon, Athena, Gaia ve Gigantlar görülmektedir⁷³.

4-Açık Alanlar

Müze bahçesini oluşturan açık alanlarda büyük taş eserler sergilenmektedir. Bu eserler arasında mezar taşları en büyük çoğunluğu oluşturmakta olup, çoğunun üzerinde Grekçe yazıtlar bulunmaktadır. Diğer taş eserler arasında lahitler, sütun başlıkları ya da kaideleri, frizler ve bazı mimari parçalar sayılabilir⁷⁴.

B-Atatürk Etnografya Müzesi

Denizli merkezinde müze sorununun çözümü konusunda istenen mesafenin alınamadığı ve yeni bir müzenin yapılmasının mümkün olamayacağı anlaşıncı geçici bir çözüm aranmıştır. Geçici müze için Eski Dispanser⁷⁵ binası olarak bilinen şimdiki Atatürk Etnografya Müzesi olarak halen kullanılmakta olan yer gündeme getirilmiştir. Geçici çözümün bir parçası olarak belirlenen yer için izin alınması amacıyla bir adım atılmıştır⁷⁶.

⁷¹ H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996, Şükrü Tekin Kaptan, "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, 11 Aralık 2000, Sayı:15455

⁷² H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996.

⁷³ Şükrü Tekin Kaptan, "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, 11 Aralık 2000, Sayı:15455.

⁷⁴ Kaptan, "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, 12 Aralık 2000, Sayı:15456.

⁷⁵ Bina 1950'li yıllarda Sağlık Bakanlığına tahsis edildikten sonra Verem Savaş Dispanseri olarak hizmet vermiştir. (Müze Müdürlüğü ile 14.02.2013 günü yapılan görüşme)

⁷⁶ *Denizli*, 1 Kasım 1971, Sayı:6339. Bu bina 1811-1830 yılları arasında bir Rum vatandaşı olan Kimon Vandazoflus tarafından yaptırılmıştır. Atatürk'ün Denizli'ye 4 Şubat 1931'de gelişinde bir gece kaldığı ev Atatürk'ün hatırası dolayısıyla milletvekili Hamdi Bey (Berkman) tarafından hazineden satın alınmıştır. 1950'ye kadar Halk Partisi İl Başkanlığı olarak kullanılan bina daha sonra Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na devredilerek Verem Savaş Dispanseri olarak kullanılmıştır. Bir ara Denizli Maliyesi tarafından depo olarak kullanılan bina 1977 yılında Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiştir. Kaptan, "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, (gazete tarihi yok), Sayı:15452. Bina Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 11.06.1977 tarih ve A 614 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. (Müze Müdürlüğü ile 14.02.2013 günü yapılan görüşme)

Atatürk'ün 4 Şubat 1931'de Denizli'ye geldiğinde kaldığı ve daha sonra Dispanser olarak kullanılan⁷⁷ iki katlı inşa edilmiş olup her iki katı orta sofaya açılan odalardan oluşan⁷⁸ binanın müze haline getirilmesi için harekete geçilmiştir. Atatürk'ün kaldığı bu binanın etnografik malzemelerin sergilendiği bir müze haline getirilmesi için çalışmalara başlanması yönünde karar alınmıştır⁷⁹. O günlerde mülkiyeti Vakıflar idaresine ait olan ve dispanserin taşınmış olması sebebiyle taşıdığı tarihi önemden dolayı yıkılmamakla birlikte kaderine terk edilmiş olduğu için yıkılmak üzere bir hal alan binanın restorasyonu gündeme gelmiştir. İçinde Mustafa Kemal Paşa'nın kullandığı eşyaların bulunduğu binanın restore edilerek Atatürk müzesine dönüştürülmek üzere Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılı olan 1981'de açılması için çalışmalar başlatılmıştır⁸⁰. Ancak, bu çalışmaların düşünüldüğü ve planlandığı gibi 1981 yılına yetişmediği anlaşılmıştır.

Denizli Atatürk Etnografya Müzesi için başlayan çalışmaların bitirilemeyerek, 8 Temmuz 1983 günü yapım ve onarımları için İzmir'de ihaleye çıkılacak olması da bunu göstermiştir. Atatürk'ün Denizli'ye ziyareti sırasında kaldığı evdeki kullandığı eşyalar ve yöresel el sanatlarının sergileneceği Atatürk Etnografya Müzesi'nin 3 Milyon liradan ihaleye çıkarılması kararlaştırılmıştır⁸¹. Müzeler belirtilen zamanda ihale edilerek yapım ve onarım faaliyetlerine başlanmış, Atatürk Etnografya Müzesi'nin iç düzenlemesi tamamlanarak yılbaşına yetiştirilmeye çalışılmıştır⁸². Etnografya Müzesinin yılbaşına yetiştirilmesi için çalışmalara hız verilmiştir⁸³. Yılbaşına yetişmese de yeni yılın başlarında açılmasının sağlanmasına çalışılmıştır. Atatürk Etnografya Müzesi'nin Atatürk'ün Denizli'ye gelişinin yıldönümü olan 4 Şubat 1984'e yetiştirilmeye çalışıldığı görülmüştür. Atatürk'ün gelişinin hatırasına bir odanın düzenlendiği, diğer odalarında Denizli ve ülke geleneklerini yansıtacak şekilde hazırlandığı anlaşılmıştır⁸⁴. 10 milyon lira harcanan bina⁸⁵ 1 Şubat 1984 tarihinde Atatürk ve Etnografya Müzesi olarak hizmete açılmıştır⁸⁶. Müze için Babadağ'ın Hisar köylüleri çalışır halde olan yüz yıllık bir dokuma tezgahını müzeye vermişlerdir⁸⁷.

Atatürk ve Etnografya Müzesinde sergi salonlarında ve depolarda toplam 634 adet etnografik eser yer almıştır. Atatürk'ün bir gece kaldığı odada bir yatak, bir divan ve bir adette gardirop bulunmaktadır⁸⁸.

⁷⁷ Denizli, 15 Şubat 1979, Sayı:8671.

⁷⁸ H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996

⁷⁹ Denizli, 15 Şubat 1979, Sayı:8671.

⁸⁰ Mehmet Sevil, "Denizli'deki Atatürk Evi Ne Durumda", Denizli, 13 Aralık 1980, Sayı:9231.

⁸¹ Müzelerin yapım ve onarımlarının en kısa sürede bitirilmesinin amaçlandığı özellikle belirtilmiştir. Denizli, 7 Temmuz 1983, Sayı:10019.

⁸² Denizli, 15 Ağustos 1983, 10049.

⁸³ Denizli, 29 Ağustos 1983, Sayı:10061.

⁸⁴ Denizli, 9 Aralık 1983, Sayı:10144.

⁸⁵ Denizli, 16 Ocak 1984, Sayı:10176.

⁸⁶ Tezcan, "Denizli Müzeleri ve Örenyerleri", Denizli, 10805, Kaptan, "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", Denizli, Sayı:15452. H. Hüseyin Baysal (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", Şehir, 27 Eylül 1996.

⁸⁷ Denizli, 19 Ocak 1984, Sayı:10179.

⁸⁸ Tezcan, "Denizli Müzeleri ve Örenyerleri", Denizli, Sayı:10805.

Müzenin 1998'de yeniden restorasyonu gündeme gelmiştir⁸⁹. Bu restorasyon sonrası müze binasının üst katının 1931'de Atatürk'ün gelişine ve Cumhuriyetin ilk yıllarına ait belge ve eserlerden oluşacak Atatürk ve Cumhuriyet bölümü olarak düzenlenmesi düşünülmüştür⁹⁰.

Zemin ve üst kat olmak üzere iki katlı olan binanın başlangıçta alt katının tamamı⁹¹ daha sonra ikisi Denizli müzelerinin idari bölümleri olarak faaliyet göstermiştir. Alt katın güney tarafındaki üç oda üst kattaki altı oda iki salon ve odalarda bulunan 20 adet vitrinde etnoğrafik kültür varlıkları sergilenmiştir. Batı tarafındaki ziyaretçi kapısının hemen sağında bulunan birinci odada bulunan iki vitrinden birinde gümüş alaşımı kadın kemer tokaları ile gümüş ve bakır fes tepelikleri, diğer vitrinde ise yüzük bilezik küpe ve nazarlıkları gibi kadın takıları sergilenmiştir. Bu odada bulunan bir manken üzerinde ise yöresel giysiler ve takılar yer almıştır. Bu odaya bağlı ikinci odada, üç duvar vitrini yer almıştır. Bu vitrinlerin zemin bölümlerinde bariz farklılık arz eden yöresel kadın başı giysiler, fon kısmında ise gümüş ve alaşımı kadın kemerleri, kemer tokaları, tomaka adı verilen çeşitli kolyeler, muskalıklar ve hameyliler yerleştirilmiştir.

Üçüncü ve büyük oda ise "Denizli Evi" olarak teşhir edilmiş ve ortada geniş bir meydan sinisi içinde pilav tabağı ve çorba tasıyla sofrası, ısınma aracı mangalı, günümüz koltuk ve divanlarının yerini tutan sediri, yatakların konulduğu yüklüğü, ocağı ve bir evde kullanılabilecek eşyaların sergilendiği bir seyirlik dolabı yerini tutan vitrini ile günümüzden 50-55 yıl öncesinin tipik bir aile evi gözler önüne serilmiştir.

Üst katta merdivenden çıkışta sağ tarafta bulunan odada bir orta vitrin ve üç duvar vitrini yer almıştır. Orta vitrinde tel kırma başörtüsü ve çeşitli iğne oyalarından örnekler, duvar vitrinlerinde ise ortadakinde siyah çuhadan yapılmış cepkeni, şalvarı, fesi, kehribar ağızlığı ve tütün tabakası ile bir erkek giysisi ve eşyaları, diğer iki vitrinde ise cepkeni ve şalvarı ile kadın giysileri sergilenmiştir. Bu odanın karşısına isabet eden 5 nolu oda ise 4 Şubat 1931 tarihinde Atatürk'ün kaldıkları oda olup, burada eski valilerimizden sayın Münir Güney tarafından toplattırılan ve Atatürk tarafından kullanıldığı sanılan yaylı bir yatak, bir dinlenme divan, gardirop ile Tavas Belediyesi'nden getirilen Barok stili bir çalışma masası ve prinç başlıklı bir karyola yer almıştır. 6 Nolu odada bulunan vitrinlerden ortadakinde müzemizin manevi değeri en yüksek eser sergilenmiştir. Bu eser Yunan istilas sırasında Bayramyeri mitinginde çıkarılan Denizli sancağıdır.

1811 tarihli Sancak, merhum Müftü Ahmet Hulusi Efendi'nin torunları tarafından müzeye hediye edilmiştir. Diğer vitrinlerde çakmaklı ve kapsüllü tüfekler, martin kılıçlar, Yatağan palaları ile çeşitli tabancalar yer almıştır.

⁸⁹ Denizli, 2 Temmuz 1998, Sayı:14707. Müze Müdürlüğü, binanın yıpranması nedeniyle 1997'de onarıma alındığı ve 1 Şubat 1999'da tekrar hizmete açıldığı bilgisini vermiştir. (Müze Müdürlüğü ile 14.02.2013 günü yapılan görüşme)

⁹⁰ Denizli, 2 Temmuz 1998, Sayı:14707.

⁹¹ Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 17.06. 1996 tarih ve 720/457 sayılı yazısı.

Güney köşedeki 7 nolu odadaki vitrinlerde gene yöresel kadın giysileri, orta vitrinde ağır işli bir kadın cepkeni ile kadın başörtüleri ve lacivert kadife bindallı sergilenmiştir.

8 nolu odada dokumacılığı ile meşhur olan Babadağ yöresine ait el dokuma tezgahı, dokuma örnekleri, halı ve kilimler ve tartı aletlerine yer verilmiştir.

Son odada ise Türk kadınının derin sabır gücünü gösteren örneklerden oluşan çeşitli el işlemleri sergilenmiştir. Üst kat salonunda panolar üzerinde Atatürk'ün çeşitli yerlerde çekilmiş fotoğrafları, üç manken üzerinde yöresel giysi ile takıları, ahşap oyma eski yazı hat örnekleri ile iki vitrinde ise el yazması kitap ve yazı aletleri, kadın hamam eşyaları sergilenmiştir⁹².

C-Denizli Sağlık Müzesi

Denizli'de bir sağlık müzesi kurmak için Şubat 1977'de çalışmalar başlatılmıştır. Devlet Hastanesi Eski Poliklinik binasının bu amaçla onarımının yapılmasına karar verilmiştir. Onarım Sağlık Bakanlığı'ndan sağlanan ödenek ve Denizli halkının yardımları ile gerçekleştirilmiştir. Bir sağlık müzesinin Denizli'de açılmasının amacı yetkililer tarafından; *"Şehrimizde ilk sağlık müzesi Nisan ayında açılacaktır. Tüm ilk ve orta dereceli okulların bu müzeden faydalanacaklarını umuyoruz. Aynı ilgi muhakkak ki halkımızdan da gelecektir. Zira bu müzede sergilenecek olan her şey insan sağlığı yönünden kişinin hatalarını ortaya çıkaracaktır. Vatandaşların ve öğrencilerin sağlık konularında ayrıntılı bilgilere sahip olmaları yönünden bu müze bir hizmet olacaktır"*⁹³ şeklinde duyurulmuştur.

Nisan ayının ilk haftasında müzenin açılması için çalışmalara hız verilmiştir. Eski Devlet Hastanesi Poliklinik Binası yaklaşık bir ay süren ve 5 bin lira harcanarak sağlık müzesi haline getirilmiştir. Müze içerisinde yer alan camekanlara ve tablolara resimler asılmıştır. Bütün bu çalışmaların tamamlanmasından sonra müzenin Sağlık Bakanı Dr. Kemal Demir tarafından Nisan ayının ilk haftasında hizmete açılması planlanmıştır⁹⁴. Ancak, yapılan çalışmaların tamamlanmasına rağmen müzenin açılışı Nisan ayında gerçekleştirilememiştir. Müzenin açılışı 30 Ağustos 1978 tarihinde Denizli Valisi M. Emin Dünder tarafından gerçekleştirilmiştir. Müzenin açılışında Vali Dünder, müzenin açılışında katkısı olanlara teşekkür ettikten sonra İl Sağlık Müdürü Dr. Hasan Ulusoy'a müzenin eksiklerinin tamamlanması konusunda yardımcı olacaklarını belirtmiştir⁹⁵.

D-Denizli Lisesi Cumhuriyet Müzesi

Koca Mektep içinde bulunan ilk müzedir⁹⁶. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi'nin 18 Mart 1992 tarihli genelgesi ile Türkiye'de her ilde en eski okulda bir müze kurulması istenmesi ile Koca Mektep içinde bir müze

⁹² Kaptan, "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, 9 Aralık 2000, Sayı:15454.

⁹³ İlk Haber, 28 Şubat 1977, Sayı:1084.

⁹⁴ İlk Haber, 28 Mart 1977, Sayı:1108.

⁹⁵ *Yeni Ses*, 31 Ağustos 1978, Sayı:1324.

⁹⁶ Köy Öğretmen okulu olarakta hizmet veren Denizli Lisesi (Koca Mektep) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 27.01.1984 tarih ve 4794 sayılı kararıyla korunması gereken kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. (Müze Müdürlüğü ile 14.02.2013 günü yapılan görüşme)

oluşturmak için ilk adım atılmıştır. Denizli Lisesi'nin Denizli'nin en köklü okulu olması müzenin oluşturulması için tercih edilmesinde önemli rol oynamıştır. Müze için Okul Müdürü Abdullah Uzunoğlu tarafından Sanat Tarihi öğretmeni Hikmet Yardımcı görevlendirilmiştir⁹⁷.

Atatürk'ün 4 Şubat 1931'de Denizli'ye gelişinde ziyaret ettiği Denizli Lisesi'ndeki iki sınıf müze için ayrılmıştır. İki odanın düzenlenmesinde Denizlili iş adamları ile müze malzemelerinin temin edilmesinde pek çok kişinin katkısı olmuştur. Müze içerisinde etnografik özellik taşıyan giysi, çeyiz, mangal, kazan, testi, bardak, çukruk, silah, sazlar, vb gibi eşyalar ile Denizli fotoğrafları ve bodrum katında bulunan bir kısım okula ait sınıf eşyaları da konulmuştur.

E-Denizli Lisesi Cumhuriyet Eğitim Müzesi

Denizli Lisesi Cumhuriyet Müzesi'nin bulunduğu Atatürk'ün ziyaret ettiği sınıf Koca Mektep içerisinde yer almış olup, müze olarak tahsis edilmiştir. Tahsis sonrası Öğretmen Nuran Öz 1994'ten sonra burayı eğitim müzesi olarak düzenlemeye başlamıştır⁹⁸.

Bu müze 24 Ekim 1999'da açılmıştır. Müze içerisinde Atatürk ve İsmet İnönü'nün Denizli ziyaretlerine dair fotoğraflar, diploma ve tasdikname örnekleri, öğrenci kayıt defterleri, ders takip defterleri, öğrenci sicil defteri, Denizli Lisesi rozetleri, okula ait çeşitli yıllara ait fotoğraflar, para örnekleri, sinema ve baskı makinaları, değerli kitaplar ile bir piyano bulunmaktadır.

Mustafa Eken bu müze ile ilgili olarak "Tarihi Denizli Lisesine Koruma ve Eğitim Müzesi" başlıklı yazı yazmıştır⁹⁹.

F-Denizli Sanayi Müzesi

Denizli'de bir sanayi müzesi açılması için en uygun yer olarak düşünülen yer Topraklık mahallesinde Külâhçioğlu Un Fabrikası olmuştur. Sanayi müzesi olarak kamulaştırılan un fabrikası, çıkan yangın ile harap duruma gelmiştir¹⁰⁰. Kent Müzesi Girişimcileri Derneği yönetimi¹⁰¹, Denizli Valisi Gazi Şimşek'i ziyaret ederek Külâhçioğlu Un Fabrikasının sanayi müzesi haline getirilmesi talebinde bulunmuşlardır. Bu talepten üç gün sonra Külâhçioğlu Un Fabrikası çıkan bir yangın sonucunda harabeye dönüşmüştür. Dernek Başkanı Çoşkun Önen bu yangın nedeniyle yapılan basın toplantısında; *"Vali'den restorasyon için yardım istedik, üç gün sonra ise burası yandı. Sorumluların bulunması için çalışma yapılması gerekiyor"* derken, Mimarlar Odası Başkanı Süleyman Boz da; *"...Ayrıca Denizli Belediyesince 18.2.1994 tarihi itibarıyla yapının müzeye dönüşüm kararı"*

⁹⁷ Hikmet Yardımcı, "Müzeler", *Koca Mektep*, Denizli Lisesi, Yıl:12, Sayı:15, 2007-2008, s.52. Ancak müzenin açılışına dair düzenlenen ve müzede bulunan plakette Okul Müdürü olarak Mehmet Dündar adı yer almıştır.

⁹⁸ Yardımcı, "Müzeler", *Koca Mektep*, Denizli Lisesi, Yıl:12, Sayı:15, 2007-2008, s.53.

⁹⁹ *Hizmet*, 2 Eylül 1991, Sayı:4596.

¹⁰⁰ *Denizli*, 25 Ekim 2004, Sayı:16640.

¹⁰¹ *Hizmet*, 16 Ekim 2004, Sayı:8676. Kent Müzesi Girişimcileri Derneği Genel Kurulu'nun üçüncüsü 21 Temmuz 2004'de yapılmıştır, Mehmet Acar, "Huzurlu ve Estetik Bir Kent İçin Kent Müzesi Girişimi", *Kent ve Sanat*, Temmuz Ağustos 2005, Sayı:4, s.48. Denizli'de bir müze oluşturulması yönünde alınan yol yetersiz bulunduğu için Denizli'ye uygun bir müze inşa edilmesi ve Denizli'nin kültürel ve tarihi mirasının korunarak gelecek nesillere aktarılması amacıyla "Kent Müzesi Girişimcileri Derneği" kurularak faaliyet göstermeye başlamıştır.

alınmıştır” diyerek binanın müze haline dönüştürülmesinden vazgeçilmemesini hatırlatmaya çalışmıştır¹⁰².

Yangın sonrası yalnız duvarları kalan Külahçioğlu Un Fabrikası’nın sanayi müzesi olmasından vazgeçildiği yönündeki haberlere yönelik Belediye Başkanı Nihat Zeybekçi bir açıklama yapmıştır. Yaptığı açıklamada; *“Restorasyon için sponsor arıyoruz. Bulunamazsa da kendi imkanlarımızla yaparız”* ve *“Restorasyon için büyük bütçeler gerektiğinden, bu tür yapıların kente kazandırılmasında sıkıntı çekiliyor. Buranın yeniden ayağa kaldırılması için öncelikle tespit yaptıracağız. İlgili kurullardan izin alabilirsek hemen çatısını kapatmak istiyoruz”*¹⁰³ demiştir.

IV-Sonuç

Denizli’de müzecilik yönünde ilk düşünceler özellikle Hierapolis’ten ve kısmen Laodikeia’dan kent içine getirilmiş olan bir kısım tarihi kalıntılar nedeniyle bir arkeoloji müzesi kurulması yönünde ortaya çıkmıştır. Bazı küçük müze girişimleri hariç tutulduğu takdirde Arkeoloji müzesi kurulması dışında başka bir müze düşüncesi uzun yıllar kendisini göstermemiştir.

Denizli’de müzecilik üzerine bir tarihsel başlangıç aranmak amacıyla 1932’ye kadar gidilebilmiş ve 1932’ye kadar götürülebilen süreçten 1960’lara kadar bilinçli bir müzecilik ve bir müze arayışının olmadığı anlaşılmıştır. Denizli’de bilinçli şekilde müze kurma düşüncesi ve arayışlar ancak 1960’lı yıllarda kendisini göstermiştir.

Çok sayıda antik kent ve çok sayıda yerli ve yabancı turistin uğrak yeri olan Denizli’de arkeolojik kazılar hızla devam etmekte ve bu kazılarda birçok kıymetli tarihi eser ortaya çıkarılmaktadır. Ancak, Denizli hala Denizli kazılar sonucu çıkan eserler ve buluntuların sergileyebileceği bu amaçla inşa edilmiş bir müzeye sahip bulunmamaktadır.

Kentin gereksinin duyduğu Arkeoloji müzesine dair 1960’lı yıllardan itibaren başlayan arayış sonuçlanmamıştır. 2004’e kadar müze sorunu somut bir çözüme ulaştırılmamış ise ancak 2012’de ümit veren bir açıklama gerçekleşmesi yeni bir heyecana yol açmıştır.

Kent merkezinde bir Arkeoloji müzesi kurulması yönünde Kültür Bakanlığı’nın beklentisine Denizlili işadamı Ahmet Nazif Zorlu’dan Denizli Kent Müzesi’ni yaptırma sözü gelmiştir¹⁰⁴. Ancak, bu hususta halen somut bir adım atılmamıştır.

İhtiyaca cevap verecek Arkeoloji müzesinin kurulması yılan hikayesine dönmüş ise de gerçekleşmesi için daha fazla zaman kaybedilmemesi en önemli

¹⁰² Hizmet, 26 Ekim 2004, Sayı:8684.

¹⁰³ Denizli, 25 Ekim 2004, Sayı:16640. Bina yangından sonra restore edilmiş ise de Sanayi Müzesi olarak değil Belediye Konservatuvarı olarak hizmet vermiştir.

¹⁰⁴ Henüz her iki müze için verilen sözler dışında somut gelişme olmamıştır. Y.n.

beklentimizdir. Yine de Hierapolis'te faaliyet gösteren yetersiz de olsa bir Arkeoloji Müzesi'nin, Denizli merkezinde bir Atatürk Etnografya Müzesi'nin ve Denizli Lisesi Cumhuriyet Müzelerinin var olması önemlidir. Yine Denizli Sanayi Müzesi, Denizli Kent Müzesi isimlerinin sıkça söz edilmiş olması Tavas'ın Nikfer kasabasında, Çal'ın Deştemir ve Yukarıseyit köylerinde şahıs ve muhtarlıkların sergi mahiyetinde olsa da müzecilik yönünde attıkları adımlar takdire şayandır.

V-Kaynakça

A-Resmi Belgeler

- Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 17.06. 1996 tarih ve 720/457 sayılı yazısı.
- Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 15.11. 1996 tarih ve 720/905 sayılı yazısı.
- Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 24.01. 1997 tarih ve 720/68 sayılı yazısı.
- Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 18.11.1997 tarih ve 700/869 sayılı yazısı.
- Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 16.10. 1998 tarih ve 720/758 sayılı yazısı.
- Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 14.02.2000 tarih ve 700/119 sayılı yazısı.
- Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 09.06.2000 tarih ve 720/553 sayılı yazısı.
- Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü Müze Müdürlüğü'nün 31.05.2001 tarih ve 700/455 sayılı yazısı.

B-Kitaplar-Makaleler

- ACAR, Mehmet, "Huzurlu ve Estetik Bir Kent İçin Kent Müzesi Girişimi", *Kent ve Sanat*, Temmuz Ağustos 2005, Sayı:4.
- AKSAKAL, N. (Nurettin), "Denizli Müzeye Ne Zaman Kavuşacak?", *Denizli*, 16 Ağustos 1976.
- BAYSAL, H. Hüseyin (Müze Müdürü), "Türk Müzeciliği'nin 150. Yılında Denizli'de Müzecilik ve Müzelerimiz", *Şehir*, 27 Eylül 1996.
- CANER, Veli, "Büyük Eksiklerimiz Müze", *Denizli*, 22 Eylül 1960, Sayı:2020.
- Cumhuriyetin 50. Yılında Denizli, *1973 İl Yıllığı*.
- ÇANDIR, Özden, "Müzenin Tanımı", *Denizli*, (gazete tarihi yok), Sayı:10588.
- GERÇEK, Ferruh, *Türk Müzeciliği*, Kültür Bakanlığı Yayınları, TTK Basımevi, Ankara 1999.
- KAPTAN, Şükrü Tekin, "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, 12 Aralık 2000, Sayı:15456.
- "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, (gazete tarihi yok), Sayı:15452.

- "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, 9 Aralık 2000, Sayı:15454.
----- "Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri", *Denizli*, 11 Aralık 2000, Sayı:15455
SEVİL, Mehmet, "Denizli'deki Atatürk Evi Ne Durumda", *Denizli*, 13 Aralık 1980, Sayı:9231.
SÖĞÜT, Bilal, *Lagina'da Osman Hamdi Bey*, Muğla 2009.
TEZCAN, Mustafa, "Denizli Müzeleri ve Örenyerleri", *Denizli*, (gazete tarihi yok), 10805.
TOKER, Tarhan, "Heykel Kalıntıları ve Müze", *Denizli*, 25 Nisan 1974, Sayı:7098.
YARDIMCI, Hikmet, "Müzeler", *Koca Mektep*, Denizli Lisesi, Yıl:12, Sayı:15, 2007-2008.

C-Gazeteler

- Akşam*, 30 Ocak 1974, Sayı:61.
Denizli, 1 Kasım 1971, Sayı:6339.
Denizli, 10 Mart 1971, Sayı:6137.
Denizli, 11 Aralık 1965, Sayı:4560.
Denizli, 11 Eylül 1973, Sayı:6910.
Denizli, 12 Ekim 1974, Sayı:7244.
Denizli, 13 Ağustos 1983, Sayı:10048.
Denizli, 13 Mayıs 1970, Sayı:5881.
Denizli, 15 Ağustos 1983, 10049.
Denizli, 15 Mart 1976, Sayı:7777.
Denizli, 15 Şubat 1979, Sayı:8671.
Denizli, 16 Ocak 1984, Sayı:10176.
Denizli, 18 Nisan 1983, 9952.
Denizli, 18 Temmuz 1969, Sayı:5634.
Denizli, 19 Ocak 1984, Sayı:10179.
Denizli, 2 Haziran 2004, Sayı:16516.
Denizli, 2 Mart 1971, 6130.
Denizli, 2 Temmuz 1998, Sayı:14707.
Denizli, 22 Şubat 1990, Sayı:12052.
Denizli, 25 Ekim 1965, Sayı:4319.
Denizli, 25 Ekim 2004, Sayı:16640.
Denizli, 27 Ağustos 1964, Sayı:4172.
Denizli, 28 Aralık 1965, Sayı:4574.
Denizli, 29 Ağustos 1983, Sayı:10061.
Denizli, 30 Nisan 1973, Sayı:6795.
Denizli, 7 Temmuz 1983, Sayı:10019.
Denizli, 9 Aralık 1983, Sayı:10144.
Hizmet, 1 Haziran 2004, Sayı:8567.
Hizmet, 16 Ekim 2004, Sayı:8676.
Hizmet, 2 Eylül 1991, Sayı:4596.
Hizmet, 2 Eylül 2006, Sayı:9247.
Hizmet, 26 Ekim 2004, Sayı:8684.
Hizmet, 3 Ocak 1998, Sayı:6544.

Denizli Basınına Göre Denizli Müzeciliğine ve Denizli Müzelerine Bir Bakış (1960-2004)

İlk Haber, 28 Mart 1977, Sayı:1108.

İlk Haber, 28 Şubat 1977, Sayı:1084.

İlk Haber, Sayı:2112.

Yeni Ses, 1 Şubat 1974, Sayı:60.

Yeni Ses, 16 Mart 1976, Sayı:712.

“Müzelerin Önemi Gün Geçtikçe Artıyor”, *Yeni Ses*, 13 Mayıs 1975, Sayı:453.

Yeni Ses, 21 Aralık 1978, Sayı:1413.

Yeni Ses, 31 Ağustos 1978, Sayı:1324.